Oikeuskanslerinvirasto

Lausunto

23.06.2025 OKV/1109/21/2025

Asia: VN/1830/2025

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi asevelvollisuuslain, vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain ja siviilipalveluslain muuttamisesta (reservin yläikäraja)

Lausunnonantajan lausunto

Asevelvollisuuslain muutosehdotuksista:

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi asevelvollisuuslain, vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain ja siviilipalveluslain muuttamisesta

Nykytilan arviointi

Kohdassa Asian tausta ja valmistelu mainitaan, että parlamentaarisen asevelvollisuuskomitean mietinnön Yleisen asevelvollisuuden kehittäminen ja maanpuolustusvelvollisuuden täyttäminen (Valtioneuvoston julkaisuja 2021:91) yhtenä suosituksena oli tarkastella reservin yläikärajan nostamista. Mietinnössä todettiin, että on entistä enemmän reserviläisiä, joiden toimintakyky on edelleen erinomaisessa kunnossa reservin ikärajojen täyttyessä. Ikärajaa nostamalla saataisiin pidettyä toimintakykyiset osaavat reserviläiset pidempään Puolustusvoimien reservissä. Keväällä 2022 Puolustusvoimien pääesikunta on mietintöön viitaten esittänyt puolustusministeriölle reservin yläikärajan nostamista.

Nykytilan arviointi -kohdassa todetaan, että kun 60-vuotiaat ovat entistä toimintakykyisempiä, voidaan 60-vuoden reservin yläikärajaa pitää tarpeettoman matalana. Reserviin kuulumisiän nostoa ei ole arvioitu esityksen mukaan 1960-luvun lainmuutosten jälkeen. Reserviin kuuluminen on edellytys sille, että asevelvollinen voidaan määrätä kertausharjoitukseen ja ylimääräiseen palvelukseen.

Esityksessä olisi aiheellista tarkastella tarkemmin, mihin arvio toimintakykyisyydestä ja sen muutoksesta perustuu. On myös oletettavaa, että ikärajan noston myötä palveluksessa olevien toimintakyvyn arviointiin, seurantaan ja tukeen tulisi Puolustusvoimissa kiinnittää enemmän huomiota.

Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin

Esitysluonnoksessa on todettu, että asevelvollisuuslain säännösten vaikutuksia perus- ja ihmisoikeuksiin on arvioitu asevelvollisuuslain säätämiseen johtaneessa hallituksen esityksessä (HE 37/2007 vp).

Edelleen on todettu, että asevelvollisen osalta keskeisin vaikutus on asevelvollisuuslain 57 §:llä, jonka perusteella asevelvollisella on velvollisuus noudattaa sotilaallisia käskyjä. Varusmiespalveluksen suorittaneelle asevelvolliselle palvelusvelvollisuus näyttäytyy mahdollisten kertausharjoitusten, ylimääräisen palveluksen ja liikekannallepanon aikaisen palveluksen myötä. Mikäli asevelvollinen määrätään palvelukseen, on tällä nykyiselläänkin vaikutuksia asevelvollisen perustuslain 7 §:ssä turvattuun oikeuteen elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen sekä perustuslain 9 §:ssä turvattuun liikkumisvapauteen. Asevelvollisuuden yläikärajan nostamisen myötä vaikutusten kesto jatkuisi miehistön osalta 15 vuotta sekä aliupseereiden ja upseereiden osalta 5 vuotta nykyistä pidempään. Asevelvollisuusiän nostamisesta huolimatta käytännön vaikutukset koskisivat vain tiettyä rajattua ryhmää, jolla on Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen näkökulmasta arvokasta erityisosaamista.

Asevelvollisuuden ikärajan noston ohella siviilipalveluksessa velvollisuus osallistua täydennyspalvelukseen jatkuisi 50 vuoden sijasta 65 vuoteen.

Kiinnitän huomiota siihen, että säätämisjärjestysperusteluissa esityksen suhdetta perustuslakiin ja ihmisoikeusvelvoitteisiin arvioidaan oikeudellisesta näkökulmasta ja vaikutusarvioinnissa huomio kiinnitetään esityksen konkreettisiin vaikutuksiin ihmisten ja ihmisryhmien perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen. Nämä näkökulmat tukevat toisiaan ja ovat vuorovaikutuksessa keskenään. (Lainvalmistelun vaikutusarviointiohje, VN:n julkaisuja 2022:66, s. 66- sekä Hallituksen esitysten laatimisohjeet jaksot 4.2 ja 12).

Konkreettisia vaikutuksia lakiesitysten ikärajojen nostolla niiden kohteena oleviin ihmisiin ei tuoda esityksessä esiin. Nähdäkseni lakiesitysten ikärajamuutosten tosiasiallisia vaikutuksia tunnistettuihin perusoikeuksiin ikärajamuutosten kohteena oleviin ihmisiin olisi aihetta käsitellä esityksen jatkovalmistelussa.

Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Esityksen mukaan perustuslain 127 §:n (Maanpuolustusvelvollisuus) mukaan jokainen Suomen kansalainen on velvollinen osallistumaan isänmaan puolustukseen tai avustamaan sitä sen mukaan kuin laissa säädetään. Esityksessä on todettu, että maanpuolustusvelvollisuus muodostaa hyväksyttävän perusteen rajoittaa asevelvollisten perusoikeuksia (PeVL 9/2007 vp), mutta rajoitusten hyväksyttävyyttä on arvioitava perusoikeuksien yleisten ja tarvittaessa kunkin perusoikeuden erityisten rajoitusedellytysten kannalta. Edelleen esityksen mukaan ehdotetut asevelvollisuuslain muutokset pidentävät asevelvollisuusaikaa, mutta eivät muuta asevelvollisuuden sisältöä, minkä vuoksi ehdotetulle sääntelylle ei ole estettä perustuslain 127 §:n kannalta.

Maanpuolustusvelvollisuus kattaa sotilaallisen maanpuolustuksen lisäksi myös muut isänmaan puolustamisen ja siinä avustamisen tavat. Säännöksen piiriin kuuluu asevelvollisuus puolustusvoimissa samoin kuin muun muassa varusmiespalvelusta korvaava siviilipalvelus (HE 1/1998 vp, s. 181—182, PeVL 10/1985 vp, s. 3/I, PeVL 18/1995 vp, s. 2/II, PeVL 9/1996 vp, s. 2/I, PeVL 9/2007 vp, s. 2/I, PeVL 59/2018 vp), mikä olisi aiheellista tuoda esiin tässä jaksossa.

Perustuslakivaliokunta on asevelvollisuuslainsäädäntöä koskevassa lausunnossaan (PeVL 9/2007 vp s. 4-5) todennut, että asevelvollisuuden ulottaminen vain ehdotuksessa tarkoitetun ikäisiin miehiin ei lausunnossa esitetyn perusteella muodostu lakiehdotuksen käsittelyjärjestykseen vaikuttavaksi seikaksi. Erityisesti ikään liittyen se on lausunut asevelvollisuuden alkamisiästä ”Ehdotettu säännös asevelvollisuuden alkamisiästä on sopusoinnussa lapsen oikeuksien yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan määräysten kanssa lasten osallistumisesta aseellisiin selkkauksiin.” Nähdäkseni asevelvollisuuden yläikärajasta ei lausuttu.

Luonnoksen mukaan reserviin kuulumisen yläikärajoja on viimeksi muutettu 1960-luvulla. Esityksen myötä asevelvollisia voitaisiin käskeä kertausharjoitukseen ja muuhun palvelukseen 5-15 vuotta pidempään kuin nykyään. Siviilipalvelusvelvollisten siviilivarantoon kuuluminen ja täydennyspalvelusvelvollisuus kestäisi puolestaan 15 vuotta nykyistä pidempään. Vaikka muutokset eivät muuttaisikaan ase- ja siviilipalvelusvelvollisuuksien sisältöä itsessään olisi sen yläikärajan pidentämisen suhdetta perusoikeuksiin aiheellista arvioida.

Muuta

Esityksessä muutamissa kohdin (s. 11 ja 14) mainitaan perusteluina periaatteelliset syyt, mutta mitä tällä tarkoitetaan, ei ole selvää.

Vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain muutosehdotuksista:

-

Siviilipalveluslain muutosehdotuksista:

-

Pulkkinen Minna
Oikeuskanslerinvirasto - Apulaisoikeuskansleri